

УДК 368:658

Сердечна Ю. С., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Шишпанова Н. О., кандидат економічних наук, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМ ПОРТФЕЛЕМ

У статті досліджується питання необхідності управління страховим портфелем. Висвітлені основні методи, за допомогою яких можливе формування та управління страховим портфелем страховика. Підкреслено, що при дослідженні даної проблематики низка питань теоретичного плану та методичного забезпечення процесів управління страховим портфелем залишилися невирішеними.

Надано характеристику сутності поняття «управління страховим портфелем», як застосування актуарних методів і технічних прийомів до сукупності різноманітних страхових ризиків, які пропонуються на страхування або вже входять до складу страхового портфеля, що дозволяють коригувати величину та структуру портфеля з метою забезпечення його фінансової стійкості, досягнення максимального рівня доходу страхової організації, збереження величини її власного капіталу та фінансового забезпечення страхових зобов'язань.

Визначено, що основними методами, за допомогою яких можливе формування та управління страховим портфелем страховика є відбір ризиків; перестрахові операції, що забезпечують диверсифікацію ризиків; формування і розміщення коштів страхових резервів, що формують фінансову основу страхової діяльності.

Розглянуто спосіб управління страховим портфелем, який може бути як активним, так і пасивним

Ключові слова: управління страховим портфелем, методи управління страховим портфелем, спосіб управління страховим портфелем, активна модель, пасивна модель.

Сердечная Ю. С., соискатель высшего образования учетно-финансового факультета, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

Шишпанова Н. А., кандидат экономических наук, ассистент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Николаевский национальный аграрный университет, г. Николаев, Украина

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ СТРАХОВЫМ ПОРТФЕЛЕМ

В статье исследуется вопрос необходимости управления страховым портфелем. Освещены основные методы, с помощью которых возможно формирование и управление страховым портфелем страховщика. Подчеркнуто, что при исследовании данной проблематики ряд вопросов теоретического плана и методического обеспечения процессов управления страховым портфелем остались нерешенными.

Дана характеристика сущности понятия «управление страховым портфелем», как применение актуарных методов и технических приемов в совокупности разнообразных страховых рисков, предлагаемых на страхование либо уже входят в состав страхового портфеля, позволяют корректировать величину и структуру портфеля с целью обеспечения его финансовой устойчивости, достижение

максимального уровня дохода страховой организации, сохранение величины ее собственного капитала и финансового обеспечения страховых обязательств.

Определено, что основными методами, с помощью которых возможно формирование и управление страховым портфелем страховщика является отбор рисков; перестраховочные операции, обеспечивающие диверсификацию рисков; формирования и размещения средств страховых резервов, которые формируют финансовую основу страховой деятельности.

Рассмотрен способ управления страховым портфелем, который может быть как активным, так и пассивным.

Ключевые слова: управление страховым портфелем, методы управления страховым портфелем, способ управления страховым портфелем активная модель и пассивная модель.

Serdechna Yulia, applicant for higher education of Accounting and Finance faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Shyshpanova Nataliia, Candidate of Economics Sciences, Assistant Professor, Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

METHODICAL BASES OF MANAGEMENT OF INSURANCE PORTFOLIO

Introduction. *Despite the considerable arsenal of developments in the issues of assessing the management of the insurance portfolio remains unresolved. In order to detail, specify and further systematize the indicators for the indicated evaluation, the publications of scientists are analyzed.*

The purpose of the study is to analyze existing methods by which it is possible to formulate and manage the insurance portfolio in order to achieve its balance, which will contribute to ensuring the financial reliability of the insurance company.

Results. *The description of the essence of the concept of "management of insurance portfolio", as the application of actuarial methods and techniques to the combination of various insurance risks offered for insurance or are already part of the insurance portfolio, allowing to adjust the size and structure of the portfolio in order to ensure its financial stability, achievement the maximum level of income of an insurance organization, preservation of the value of its equity and financial security of insurance liabilities.*

It is determined that the main methods by which the insurer's insurance portfolio can be formed and managed is the selection of risks; reinsurance operations that ensure diversification of risks; formation and placement of insurance reserves, which form the financial basis of insurance activities.

The method of managing an insurance portfolio, which can be both active and passive, is considered

Conclusions. *It is determined that the insurance portfolio is the basis on which all the activities of the insurer are based and which determines its financial stability. The combination of methods and technologies applied to the insurance portfolio is a management method that can be both active and passive and has a number of specific methods through which the insurer's insurance portfolio can be formed and managed.*

It is substantiated that each insurance company aims to form an efficient and balanced insurance portfolio. A balanced insurance portfolio is when it satisfies the insurer's need for a spatial layout of risk and provides a balance between the contracts that expire and those that

are concluded; when the risk is balanced between the types of insurance; when the optimal ratio between income and portfolio risk is provided.

Key words: management of insurance portfolio, management of insurance portfolio, the method of management of insurance portfolio of the active model and passive model.

JEL Classification: G 10.

Постановка проблеми. Розуміння необхідності забезпечення збалансованості страхового портфеля стає особливо актуальним, оскільки страховий портфель є основою, на якій базується вся діяльність страховика і яка визначає фінансову стійкість страхової компанії взагалі. Від величини, якості, структури та динаміки страхового портфеля залежать надходження страхових платежів, розмір і коливання виплат страхового відшкодування і страхових сум, рентабельність страхових операцій. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю дослідження методичних підходів до забезпечення збалансованості страхового портфеля та методів управління ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблематики формування та управління страхового портфеля внесли такі вчені як: В. Базилевич, А. Баранов [1; 3; 6], Н. Внукова, Л. Временко, В. Успенко [2], С. Осадець [4], Л. Позднякова, Я. Шумелда, Н. Яшина [5; 7] та ін. Але низка питань теоретичного плану та методичного забезпечення процесів управління страховим портфелем залишилися невирішеними.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є аналіз існуючих методів, за допомогою яких можливе формування та управління страховим портфелем з метою досягнення його збалансованості, що сприятиме забезпеченню фінансової надійності страхової компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування ефективного страхового портфеля страховика залежить від структурування і визначення чіткої стратегії управління ним та має на меті досягнення цілей і завдань страхової компанії на

страховому ринку, забезпечення оптимального співвідношення доходності і ризику та отримання бажаного рівня прибутку.

Як зазначає А. Л. Баранов [1], під управлінням страховим портфелем розуміють застосування актуарних методів і технічних прийомів до сукупності різноманітних страхових ризиків, які пропонуються на страхування або вже входять до складу страхового портфеля, що дозволяють коригувати величину та структуру портфеля з метою забезпечення його фінансової стійкості, досягнення максимального рівня доходу страхової організації, збереження величини її власного капіталу та фінансового забезпечення страхових зобов'язань.

За допомогою певних методів можливе формування та управління страховим портфелем страховика, до яких відносяться:

- відбір ризиків, що приймаються на страхування;
- перестрахові операції, що забезпечують диверсифікацію ризиків;
- формування і розміщення коштів страхових резервів, що формують фінансову основу страхової діяльності.

Саме завдяки цим методам страховику вдається досягти оптимального для нього співвідношення ризику та доходу по страховому портфелю, тобто забезпечення фінансової надійності всієї компанії.

На думку Д. В. Кондратенка і Н. М. Внукової, відбір ризиків – це операція, яку здійснює страхова компанія при укладанні договору страхування для вирішення проблеми в кожному конкретному випадку: приймати або відхиляти ризик, поданий до страхового забезпечення. Страховик при цьому

керується власними критеріями і нормами укладання договорів [2, с. 138].

Відбір ризиків включає 3 етапи:

1. Процедура ціноутворення, або встановлення тарифів страхової премії за різними видами страхування. Процес розробки, впровадження та подальшого коригування тарифів для усіх видів страхування, що входять до страхового портфеля, називають тарифною політикою страховика.

2. Розрахунок страхового тарифу з визначеного виду страхування, який враховує підвищуючі та понижуючі коефіцієнти. Встановлення вищих або нижчих страхових тарифів може призводити відповідно до зменшення або збільшення кількості договорів, що в свою чергу, впливає і на сам портфель, і на його структуру. Страховий тариф виступає ціновим бар'єром, який сприяє тому, що до портфелю не включаються несприятливі ризики.

Здійснення відбору ризиків також передбачає процес андеррайтингу. Але процес андеррайтингу значно відрізняється від попереднього, оскільки тарифна політика базується на певних фундаментальних розрахунках, які в свою чергу, базуються на об'єктивних явищах статистики, що склалася у страховика за період його існування. Тоді як андеррайтинг – це процес більш суб'єктивний, він залежить від рішення конкретної людини, в даному випадку андеррайтера, який здійснює оцінку конкретного ризику [3].

3. Оцінка ризику, що включає якісний та кількісний аналіз ризику. На появу ризиків у об'єкта страхування впливають різні причини, які умовно можна поділити на зовнішні та внутрішні [4].

Наступним методом формування та управління страховим портфелем страховика є здійснення операцій перестрахування.

Управління перестраховими операціями повинно здійснюватися за наступними етапами: оцінка страхового портфеля; визначення оптимального власного утримання; визначення методів перестрахування; визначення форм

здійснення перестрахових операцій; забезпечення постійного моніторингу та контролю за станом страхового портфеля [1].

Використовуючи механізм перестрахування страховик повинен враховувати не тільки ефективність використання даного інструменту в розрізі певних видів та розмірів ризику, а і правильно оцінити ступінь надійності пропонованої програми перестрахування та фінансової стійкості перестрахової компанії. Виходячи з того, що своєчасність та повнота страхових виплат повністю лежить на страховій компанії і саме вона відповідальна перед страхувальником, то гарантованість виконання взятих перестраховиком на себе зобов'язань є визначальним фактором надійної діяльності страховика [3].

Ще одним методом формування та управління страховим портфелем страховика виступає формування і розміщення коштів страхових резервів.

Як елемент страхового механізму страхові резерви є інструментом розкладки збитку. У зв'язку з тим, що методи розкладки збитку об'єктивно визначаються характером динаміки ризику, у складі страхових резервів повинні бути резерви, адекватні типам динаміки ризику, які наявні в портфелі страховика. Отже, при формуванні системи страхових резервів конкретної страхової організації необхідно приймати до уваги фактор поєднання в страховому портфелі видів страхування з різними типами розподілу ризику в часі.

Одним із ключових рішень, що приймаються на етапі стратегічного управління страховим портфелем, є вибір моделі управління. В залежності від ставлення страхової компанії до процесу відбору ризиків розрізняють активний та пасивний способи управління. При виборі активної моделі страхова компанія здійснює постійний контроль і аналіз ризиків, що приймаються на страхування. Регулювання структури страхового портфеля відбувається за рахунок внесення відповідних змін у тарифній політиці та використанні інших

маркетингових інструментів. Крім того, постійне відслідковування стану страхового ринку і змін у споживчому попиті дозволяє коригувати асортимент страхових послуг, у тому числі впроваджуючи інноваційні види страхових продуктів [5].

Активний спосіб управління страховим портфелем передбачає ретельний відбір ризиків та негайне використання фінансових інструментів, що відповідають цілям формування страхового портфеля, а також швидку зміну складу страхових послуг, що входять до портфеля.

Варто відмітити, що активний спосіб управління страховим портфелем є один із найбільш дорогих та трудомістких способів управління страховим портфелем, що представляє собою безперервний, детальний процес аналізу ринку страхових послуг і тенденцій його розвитку, сегментації ринку, ємності ринку страхових послуг і ступеня його освоєння, фінансово-економічних показників страхових організацій [6]. Цей спосіб

управління вимагає певних фінансових витрат, що пов'язані з постійною інформаційною, аналітичною та експертною роботою на ринку страхових послуг.

Пасивний спосіб управління страховим портфелем передбачає створення добре диверсифікованого страхового портфеля з визначеним рівнем ризику, розрахованим на довгу перспективу. Строк існування такого портфелю передбачає стабільність процесів на страховому ринку [7]. Рівень доходу є невисоким, оскільки портфель є диверсифікованим. Використання пасивного способу управління характерне для високорозвинених та стабільних ринків страхових послуг, де будь-які зміни є наперед передбачуваними. Перегляд такого портфелю може здійснюватися один раз на декілька років.

Порівняльна характеристика розглянутих способів управління страховим портфелем представлено у таблиці 1.

Таблиця 1 Порівняння активної та пасивної моделей управління страховим портфелем

Ознака	Активна модель	Пасивна модель
Порядок відбору ризиків	Ретельний відбір ризиків з урахуванням змін попиту на страховому ринку та дохідності.	Формування диверсифікованої структури страхового портфеля з «класичним» набором послуг.
Частота перегляду страхового портфеля	Асортимент страхових послуг і тарифні ставки змінюються часто залежно від змін кон'юнктури ринку.	Портфель формується на довгостроковий термін, переглядається щороку або раз на декілька років.
Переваги	– дозволяє отримати вищу дохідність; – гнучкість продуктової і цінової політики; – впровадження інноваційних видів страхових послуг.	– простота управління; – не потребує значних витрат і додаткових трудових ресурсів.
Недоліки	– високий рівень витрат на управління портфелем; – трудомісткість.	– низька дохідність; – ризик втрати доходу в умовах негативних змін на страховому ринку.

Джерело: складено та побудовано авторами

Характеризуючи страховий ринок України, можна відзначити його динамічність, високий рівень залежності від впливу зовнішніх чинників, зокрема непередбачуваності законодавчих змін та макроекономічних параметрів. Отже, найбільш прийнятною моделлю управління страховим портфелем

для вітчизняних страхових компаній є активна модель.

Висновки. Страховий портфель є основою, на якій базується вся діяльність страховика і яка визначає його фінансову стійкість. Від величини і якості страхового портфеля залежать надходження страхових платежів, а також розмір і коливання виплат страхового

відшкодування і страхових сум. Сукупність методів і технологій, що застосовується до страхового портфеля представляє собою спосіб управління, який може бути як активним, так і пасивним та має ряд певних методів, за допомогою яких можливе формування та управління страховим портфелем страховика: відбір ризиків; перестрахові операції, що забезпечують диверсифікацію ризиків; формування і розміщення коштів страхових резервів, що формують фінансову основу страхової діяльності.

Кожна страхова компанія має на меті формування ефективного та збалансованого страхового портфеля, оскільки це є запорукою її фінансової надійності у майбутньому. Збалансованим страховий портфель є тоді, коли він задовольняє потребу страховика в просторовій розкладці ризику та забезпечує збалансування між договорами, які закінчуються, і тими, що укладаються; коли вирівнюється ризик між видами страхування; коли забезпечується оптимальне співвідношення між доходом та ризиком по портфеля.

Література:

1. Баранов А. Л. Управління страховим портфелем : автореф. дис. канд. екон. наук. – Львів. – 2009.
2. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. / [Внукова Н. М., Временко Л. В., Успенко В. І. та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Внукової. – 2-ге вид., переробл. та доп. – Х. : Бурун Книга, 2009. – 656 с.
3. Баранов А. Л. Збалансованість страхового портфеля та його вплив на фінансову надійність страховика // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 9-10. – С. 65–71.
4. Страхування / кер. авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 1998.
5. Яшина Н. М. Страховой портфель как основа обеспечения финансовой устойчивости страховой организации / Н. М. Яшина // Финансы и кредит – 2007. – № 20. – С. 84 – 87.
6. Баранов А. Л. Теоретичні засади управління страховим портфелем / А.Л. Баранов // Ринок цінних паперів України. – 2006. – № 3-4. – С. 35–38.
7. Яшина Н. М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика : Автореф. дис. докт. екон. наук. – М. – 2007.

References:

1. Baranov, A. L. (2009), "Strahovi portfolio Management", Ph.D. Thesis, Lviv, Ukraine.
2. Vnuкова, N. M. Vremenko, L. V. and Spalenka, V. I. (2009), *Strahuvannya: theory the practice* [Insurance: theory and practice], Burun Book, Kharkiv, Ukraine.
3. Baranov, A. L. (2006), "Balance of the insurance portfolio and its impact on the financial reliability of the insurer", *Rinok CNNIC papers Ukraine*, vol. 9-10, pp. 65-71.
4. Osadets, S. S. (1998), *Strahuvannya* [Insurance], *Kyivs'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet imeni Vadyma Het'mana*, Kyiv, Ukraine.
5. Yashina, N. M. (2007), "However Insurance portfolio as the basis for securing the financial stability of the insurance organization", *Fynansi y kredyt*, vol. 20, pp. 84-87.
6. Baranov, A. L. (2006), "However ambush portfolio management strahovi", *Rinok CNNIC papers Ukraine*, vol. 3-4, pp. 35-38.
7. Yashina, N. M. (2007), "Ensuring the financial stability of insurance institutions: theory, methodology and practice", Thesis, Moscow, Russia.

